

TAKÁCS GABRIELLA

„Borban az igazság” avagy mitől fejlődik Villány?

Tanulmányom Villányban és környékén 2001 őszén kezdődött kutatásra épül. A város az elmúlt tíz év során látványosan fejlődött, és ezt sokan a Villány-Siklói Borút működéséhez kapcsolják.

Az alábbiakban azt vizsgálom, hogy hogyan jött létre civil kezdeményezés hatására egy vállalkozás, hogyan hat a térség életére, és milyen változásokat idéz abban elő.

A kutatás során interjúkat készítettem villányiakkal: borászokkal, az önkormányzatok és a borút-iroda képviselőivel. A kapcsolódó szakirodalmon kívül forrásként használtam a Villány-Siklói Borút kiadványait, a mások által készített és különböző kiadványokban megjelent cikkeket, leírásokat.

A Villány-Siklói Borút létrehozása

„Az idegenforgalmi vonzerők között már korán szerepet kapott mind az európai társadalmak döntően paraszti folklórja, népművészeti teljesítménye, mind a fejlődő világ kulturális öröksége. A »komplex idegenforgalmi termék«, illetve az idegenforgalmi »image« szívesen merít a hagyományos kultúra tényeiből, szívesen épít mai jelenségeire. A fejlődő, gazdaságilag szegény országokban a turizmus fejlesztésében a kulturális elemek a szinte korlátozás nélkül rendelkezésre álló, minimális befektetést igénylő, ezért gyümölcsözően kiaknázzható lehetőségekhez számítanak, hasonlóan más olcsón jövedelmezővé tehető adottságokhoz, mint pl. a »napfény«, »hegyvidék« s egyéb jellegzetes természeti környezet.”¹

Magyarország híres szőlőtermelő tájai közül elsőként Villány és Siklós térsége tűzte ki céljául európai mintára a klasszikus borút kiépítését.

Ebben egyszerre több tényező játszott fontos szerepet, így például:

- Villányban már a rendszerváltás korai időszakában a borászattal foglalkozó szakemberek egy része önállóvá vált, és okulva, tanulva a Villányban évszázadok óta létező magas színvonalú uradalmi, illetve nagyüzemi borászkodásból – napjainkra európai színvonalúvá váló – családi pincészeteket alakítottak ki, ezáltal példát mutatva a többieknek. (Például Tiffán Ede, Gere Attila, Bock József, Polgár Zoltán pincészetei.) Hiszen „ha neki sikerült, nekem miért ne sikerülne?”
- A helyi termelőszövetkezet – ahol „*egyformán adták el a borokat, mindegy volt, hogy milyen*” – éppen abban az időben volt átalakulóban Borászati Rt.-vé, az átmeneti időszak pedig teret engedett az új kezdeményezéseknek. Egyébként is „*minden villányi tudja, hogy hogyan kell bort csinálni*”²

¹ Fejős, NI 5–6. p.

² Interjú Gettó Jakabbal, a villányi termelőszövetkezet főkönyvelőjével 2002. március 20.

- „A megyei Tourinform szervezésében volt egy tanulmányút Elzász-Rajna, vagyis francia, illetve Dél-Stayermark, vagyis osztrák területekre, amelyek ötven-hatvan éves hagyományokkal rendelkeznek a borutak szervezése terén. Annyira megtetszett az ötlet, hogy útban hazafelé, már a buszon elhatároztuk, hogy nekünk is hasonló kell! Aztán itt a konyhámban jött létre az egyesület 1994. szeptember 14-én hét helyi önkormányzat³: Siklós-Máriagyűd, Nagyharsány, Kisharsány, Nagytótfalu, Villány, Villánykövesd, Palkonya, a Baranya Megyei Önkormányzat, civil szervezetek, magánszemélyek és vállalkozók az alapítói, összesen 18-an. 1998-ban további három település – Harkány, Vokány, Kistótfalu – önkormányzata kapcsolódott a programhoz”⁴
- 1993-’94-ben kezdődött a borút szerveződése, egyre többen csatlakoztak de az emberek hite, tisztesség és hozzáállása kellett hozzá. Hiszen a »jó lesz ez így is« mentalitás a biztos bukáshoz vezetett volna”⁵
- „A Borút megvalósulásához nagyban hozzájárultak a PHARE-támogatások, a kamatmentes hitelek (például a pincék átalakításához)”⁶

Adott tehát egy réteg, aki mer, és akinek lehetősége is van a változtatásra (s nem csupán bátorsága, de – a korábban felhalmozott tőkék egyesítésével – tudása is adott); adott egy átmeneti korszak, amikor lehetőség van új dolgok kialakítására; adott egy történelmi borvidék, amely magában hordozza a borturizmus kialakításának lehetőségét. A tálcán kínálgató megoldásra a tanulmányutak révén figyelnek fel. Nem ők helyben alakították ki a megoldás felé vezető utat, hanem találtak egy kész sémát, melyet külföldön már ötven-hatvan éve használnak. De ahhoz, hogy megvalósuljon, összefogásra volt szükség. Potenciálisan ez volt a legjobb lehetőség a válság kezelésére, és az anyagi lehetőségek (pályázati feltételek, pl.: PHARE) is erre ösztönöztek.

„A terek helyekké alakítása egy olyan tudatos pillanatot igényel, amelyre azt követően viszonylagos rutinnal emlékezhetnek.”⁷ A szomszédság termelése kolonizáló abban az értelemben, hogy a potenciálisan kaotikusnak vagy lázadónak tekintett helyek és helyzetek feletti, társadalmilag (gyakran rituálisan) szervezett hatalom érvényesítését foglalja magába.”⁸

S bár a borút helyei a szó hagyományos értelmében nem tekinthetők sem kaotikusnak sem lázadónak, azonban a kistérséget káosz jellemezte az átmenet éveiben, és a teljes lesüllyedés fenyegette. Ennek megelőzésére, kiküszöbölésére jött létre egy civil szervezet – ezt tekinthetjük akár rituális szervezetnek is, figyelembe véve a létrehozás körülményeit –, amely hatalmat gyakorol, vagyis gazdaságilag felügyeli az addig különálló vállalkozókat, településeket. Kolonizál, és egyben szomszédságot

³ A helyi nonprofit közösség szempontjából az önkormányzatok egyaránt megjelenhetnek alapítóként vagy társalapítói minőségben; szerződő félként; támogatóként, adományozóként; tagként (főleg a települések egyesületeiben és szövetségeiben) – 1998-ra részvételi arányuk 61 %; a nonprofit szervezetek által nyújtott támogatások vagy önkéntes munka kedvezményezettjeként; együttműködő és vitapartnerként a helyi közösséget érintő döntések meghozatalában és végrehajtásában. In: KUTI

⁴ Interjú Becker Leonórával, a Villány-siklói Borút ügyvezetőjével, Palkonya polgármesterével. Palkonya, 2001. október 28.

⁵ Interjú Gere Attilával, Villány, 2001. október 16.

⁶ Interjú Takáts Gyulával, Villány polgármesterével. Villány, 2001. október 17.

⁷ Például a Villány-siklói Borút Egyesület létrehozása, amelyet valamennyien ugyanúgy mesélnek el.

⁸ Appadurai

teremt az addig ilyen formában soha együtt nem működő községek és városok között. Egységet sugall, és kialakít egyfajta lokalitást a borút települései között.⁹

A klasszikus borút konkrét bejárható útvonalat jelent. Borkörút, mely egy kötetlen barangolás lehetőségét kínálja fel az idelátogatóknak a Villányi hegység mentén a máriagyüdi kegyhelytől a palkonyai pincefaluiig. Útközben történelmi emlékhelyek, a természet szépsége, a falvak és szőlőhegyek népi építészeti alkotásai kínálnak látnivalókat.

Fejős szerint „...a mai – »posztmodern« – utazó, turista a tevékenységek széles skálájával ötvözi a szorosabb értelemben vett turizmust: pl. »kalandkeresés« vizen, őserdőben, hegycsúcsokon, komplex üdülési aktivitás (kerékpár, gyalogtúra, kenuzás stb.), kiegészülve egy sor szakma, intellektuális tevékenység iránti érdeklődéssel, pl.: régészet, antropológia, ökológia néprajz stb. Ma az idegenforgalmi ipar legdinamikusabban fejlődő ágának a kulturális, a kalandkereső és a természetközpontú stílusok terjedését szolgáló szféra számít.”¹⁰

A Villány–siklói Borút ötvözi magában a kultúrát és a természetközpontúságot. A bor és a borfogyasztás napjainkban rendkívül divatosná vált, a kulturált minőségi borfogyasztás pedig egy életstílus tartozékának tekinthető.

Célok

Az egyesület célja a borút létrehozása, a minőségi bortermelés előmozdítása, a borturizmus, falusi turizmus fejlesztése, a villányi borvidék szőlőültetvényeinek, ökológiai arculatának megóvása, a helyi minőségi borok piacának és keresletének növelése, a művészeti, kulturális, műemlék és népi építészeti értékek védelme, a fentiekhez fűződő érdekek megfogalmazása és képviselete. Mindezek érdekében az egyesület összefogja és koordinálja a térség kommunális, infrastrukturális, gazdaság- és vállalkozásélénkítő, természet- és környezetvédő programjait. Összhangot teremt a térségi önkormányzatok, gazdálkodó szervek, civil szervezetek és egyéb lakossági kezdeményezések között, egyezteteti az ezekkel kapcsolatos pénzügyi, finanszírozási forrásokat és mindezek ismeretében ajánlást dolgoz ki a fejlesztési célok sorrendjének meghatározására.

A borút társadalmi- és gazdasági céljai:

- az elvándorlás megállítása,
- új munkahelyek teremtése, vállalkozásfejlesztés, jövedelemtermelő képességének növelése,
- a térség, mint perspektivikus élettér megjelenítése,
- a térség polgári elemeinek gyarapítása,
- a természeti, építészeti és kulturális örökség védelme,
- a térségben lévő tőke mobilizálása, és további külső befektetők bevonása,
- a települési önkormányzatok és a lakosság együttműködésében rejlő lehetőségek és értékek kibontása.

Képzés

A borút-program egyenletes és igényes működését alapvetően befolyásolja az irányítók és az abban résztvevők szakmai hozzáértése. A képzés megfelelő alkalmat nyújt

⁹ Kovács

¹⁰ Fejős, 7. p.

tott ahhoz, hogy a partnerek találkozzanak, megismerjék egymás elképzeléseit. A tanfolyamokat falvanként, helyben szervezték, a részvétel ingyenes volt.

A képzéstől várt legfontosabb eredmények:

- hagyományos és új technológiák megismertetése a borászatban,
- új piaci elvárásoknak való megfelelni tudás, marketing ismeretek,
- kínálati elemek eladható "termékké" való formálása,
- az egyedi jelleg, és táji- kulturális vonások megőrzése,
- turisztikai és vendéglátói, vállalkozói ismeretek,
- a kulturált borfogyasztás oktatása.

Az oktatás tematikája:

Borkultúra, turisztika, viselkedés-és környezetkultúra, vállalkozói ismeretek, marketing, településfejlesztés és kistérségi együttműködés.

A képzést első alkalommal két helyszínen 170 résztvevővel, majd következő évben 50 hallgató továbbképzésével bonyolították le. A hallgatók 40%-a azóta borúti vállalkozásba kezdett, üzemeltet, vagy ott munkát vállal.

Vállalkozásfejlesztés

A térségben élők áldozatvállalási készsége jelentős, ez azonban kevés ahhoz, hogy együtt, egy időben, egymást erősítő idegenforgalmi hatást kiváltó beruházásokba kezdjenek. Ezért épült be a programba egy ösztönző pénzügyi támogatás, kamatmentes hitel, melyet a vállalkozók a megfelelő vendéglátói infrastruktúra kiépítésére használhattak. Pályázhattak a civil szervezettel tagsági viszonyt kialakító, azzal és a támogató bankkal szerződést kötő, a program követelményeihez alkalmazkodó vállalkozók. A kamatmentes hitelre való pályázási lehetőség, és a pénz folyósításának feltételei mobilizálták azokat a potenciális vállalkozókat, akik a borút vendégfogadó képességét növelték. A bank által kötött kölcsönszerződés feltételei között szerepelt a borút minősítési követelményeinek betartása.

Az összesen két alkalommal meghirdetett pályázat végeredményeként a Villány-siklói Borúton 84 támogatott kisvállalkozás működik.

Minősítés

A Villány-siklói Borút minősítési rendszerét 1996-ban alkotta meg. A követelmények kizárólag a borúti szolgáltatókra vonatkoznak, bár a falusi szálláshelyek minősítése az országos rendszer alapján történik. Szakértőkből álló minősítő bizottság rendszeresen vizsgálja a szolgáltatások színvonalát. A minősítés tárgya: nyitvatartás, vendégfogadás, felszereltség, információ átadás képessége, a borkóstolás és borértékesítés feltételeinek vizsgálata. Eddig 134 vállalkozó kérte, és 89 rendelkezik minősítéssel ezen a borúton. (Az azóta kialakított magyarországi borutak ugyanezt a minősítési rendszert használják.)

Információs táblarendszer. Az információs rendszer táblái adják elsőként a borút kézzelfogható megjelenését. A turisták figyelmét a borútra irányítják, biztosítják az idegenforgalmi látnivalók és szolgáltatások elérhetőségét. Az egyesület kizárólag minősített szolgáltatók kijelöléséről gondoskodik. Az irányító táblákkal egy logikai és grafikai rendszerben készül el a Villány-siklói Borút szolgáltatói katalógusa is. A vendégek könnyebb eligazodását központi információs iroda is szolgálja.

Marketing. A borút marketing céljai: a vendégkör kiszélesítése, a turisták tartózkodási idejének meghosszabbítása, pénzköltési lehetőségek bővítése. Mindezeket a fenntartható turizmusfejlesztés szempontjainak figyelembe vételével a borút-iroda

menedzseli. Fő feladatok: borúti szolgáltatók termék-kínálatának továbbfejlesztése, új piacok és vendégkör meghódítása, vendégbarát térségi imázs kialakítása. Marketing eszközök: kiadványok, web-oldal, videó készítése, szakmai vásárokon való bemutatkozás, reklám kampányok a médiában, study tour-ok szervezése.

A Villány–siklói Borút Egyesület évente 10-15 kiállításon vesz részt. Kiadványait több százezer példányban juttatja el az érdeklődőknek, referencia filmet, könyveket, CD-t készített kínálatairól. Web-oldala igen látogatott, közvetlen kommunikációs lehetőséget nyújt a vevőknek és a szolgáltatóknak. Évente ismétlődő reklám-kampányainak eredményeképpen a kulturált borfogyasztás iránt érdeklődő fogyasztók száma megsokszorozódott, a turisztikai szezon egész évesnek mondható.

Eredmények, perspektívák

2002 végén a Villány–siklói Borút Egyesület 120 tagot számlál, akik a társult tíz településen 76 minősített borúti szolgáltatást üzemeltetnek. Borászatok, falusi szálláshelyek, éttermek, panziók és hotelek állnak a vendégek szolgálatára. 1954 borkóstoló hely, 452 szállás, és 985 éttermi férőhely áll rendelkezésre. Az elmúlt hét év alatt a vállalkozások száma megtízszereződött, a turisztikai szezon egész éven át tart. Az üzemeltetők többsége helyben élő család, a munkában több generáció is részt vesz. A minőségi borok iránti kereslet a belföldi piacon is egyre növekszik. A borturizmus mentén a magyarországi fogyasztási kultúra javul, és a helyben eladott borok mennyisége állandóan nő. A vendégforgalom az önkormányzatokat fokozott településképvédelemre, komplex fejlesztési programok megvalósítására ösztönzi.

Az egyesület céljai megvalósítása érdekében 2001. július 15-én megnyitotta a *Villány–siklói Borút Utazási Irodát* Villányban, ezzel bővítve az eddigi kooperációs egyesületi munkát. Az iroda belföldi utazásszervezői tevékenységet végez, melynek keretében borúti szolgáltatásokat értékesít, és borúti programokat szervez. Célja, hogy az ide látogató turistáknak naprakész információkat nyújtson, valamint a borbarát vendégek igényeit, elképzeléseit szolgáltatásaival igényesen, magas szinten kielégítse. Az utazási iroda személyre szabottan, igény szerint összeállított két – három napos programcsomagokkal, hosszabb üdülésekkel várja vendégeit. Az utazási iroda bevételei a nonprofit egyesület céljait szolgálják, mely hosszútávon biztosítja a térség fenntartható fejlődését.

Az országban elsőként alakult egyesület szerepéből adódóan jelentős segítséget nyújt új borút-egyesületek létrehozásához is. Ebbéli tevékenységének köszönhetően csupán az elmúlt két évben öt új borút egyesület alakult a Dél-Dunántúlon, a szekszárdi, tolnai, a dél-balatoni, zalai és a Mohács–Bóly Térségi Fehérborút. A hat borút összefogásával, a villányi példa alapján kialakított regionálisan egységes minőségi követelményszint és információs rendszer bevezetésével létrejöhet a következő idegenforgalmi szezonra a Dél-dunántúli Borút Hálózat. A Villány–siklói Borút létrehozása a térség fejlődésének szempontjából történelmi jelentőségű, mely meghatározza a további 50-100 év fejlesztésének irányát.¹¹

Irodalomjegyzék

APPADURAI, ARJUN: *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization* Minneapolis, University of Minnesota Press, 1996. In: Régió
Baranya Megyei Térségi Erőforrástérkép /12/ „Villány-Siklói Borút Egyesület” kiadványa 2000.

¹¹ Becker Eleonóra: Villány-Siklói Borút (avagy partnerség a térségfejlesztésben) Kézirat, 2002.

- BECKER ELEONÓRA: Villány-Siklósi Borút (avagy partnerség a térségfejlesztésben) Kézirat, 2002.
FEJŐS ZOLTÁN: „Hordák” és „alternatívok”? A turizmus néhány újabb megközelítése. In: uó szerk.:
A turizmus, mint kulturális rendszer. Budapest, Néprajzi Múzeum
FEJŐS ZOLTÁN: A turizmusról az ökonómián innen és túl In: Fejős Zoltán (szerk.): Cul/tours. Bp.
Népművelési Intézet
KOVÁCS ÉVA: Etnikai tájak az ezredfordulón – Villány és Jánossomorja, Kézirat, 2002.
KUTI ÉVA: Hívjuk talán nonprofitnak... Bp. Nonprofit Kutatások 7. Nonprofit Kutatócsoport,
1998.
LAPOSA JÓZSEF: Pincejárás. Utazás a magyar borok világában Mezőgazda Kiadó, Bp. 1999.
LENGYEL MÁRTON: A turizmus általános elmélete, [Bp.] Képzőművészeti Kiadó és Nyomda, 1992.

